

WPROWADZENIE

Wieloletnia działalność Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN obejmuje ogromny dorobek, warty ciągłego upowszechniania. Powołany w 1958 r. Komitet wypracował liczne stanowiska, analizy oraz publikacje naukowe. Zwłaszcza z perspektywy młodszych naukowców, znacząca część tych publikacji staje się mało znana i umiarkowanie identyfikowana. O ile wciąż pamięta się o pierwszych przewodniczących komitetu (prof. Stanisławie Leszczyckim, prof. Kazimierzu Dziewońskim, prof. Ryszardzie Domańskim), o tyle publikacje członków komitetu, zwłaszcza te zawarte w starszych Biuletynach KPZK PAN i Studiach KPZK PAN powoli odchodzą w niepamięć (również ze względu na trudności związane z ich przełożeniem na wersję cyfrową).

Oczywiście wraz z upływem lat pojawiają się kolejne wyzwania i związana z nimi potrzeba prowadzenia nowych analiz i pogłębiania debaty naukowej. Niemniej, wskazana debata naukowa musi być oparta na szerszych podstawach. To właśnie zrozumienie szerszego dorobku i tradycji naukowych umożliwia bardziej adekwatne postrzeganie i rozumienie aktualnych problemów. Zresztą, większość dawnych analiz wciąż zawiera części, które mogą i powinny być istotnym punktem odniesienia również współcześnie.

Głównym celem monografii jest wyodrębnienie kluczowych poglądów uznanych autorów, zajmujących się zagadnieniami przestrzennego zagospodarowania kraju, a następnie odniesienie ich do współczesnej debaty. Autorzy monografii zostali poproszeni, aby w poszczególnych rozdziałach najpierw wybrać istotnego autora/autorów powiązanych z Komitetem Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, a następnie wybrać szczególnie ciekawe jego publikacje (powiązanie z dorobkiem KPZK PAN). Publikacje te w każdym rozdziale w pewnych częściach przytoczono. Następnie każdy autor rozdziału skomentował powołane fragmenty oraz podjął próbę odniesienia ich do współczesnej debaty naukowej. Autorzy wyrażają nadzieję, że zaproponowana nietypowa formuła pozwoli ująć temat w sposób adekwatny do rangi i potrzeb.

W rozdziale pierwszym Tadeusz Markowski analizuje dorobek dr Krzysztofa Herbsta. Wyodrębnia wskazywane przez autora modelowe cechy planowania przestrzennego, koncentrując się w szczególności na ujęciu hierarchicznego planowania

przestrzennego, a także na wyzwaniach dotyczących partycypacji społecznej w planowaniu przestrzennym.

W rozdziale drugim Andrzej Klasik analizuje dorobek prof. Jerzego Kołodziejskiego. Autor w sposób pogłębiony odnosi się przede wszystkim do konceptu uznania otwartego regionu społeczno-ekonomicznego i kompleksowej struktury gospodarki regionalnej za podstawę metodologii planowania regionalnego. Ponadto przedmiotem analizy jest koncept drugi dotyczący sposobu budowy i modelu planu regionalnego w ramach koncepcji związania ze sobą programowania rozwoju społeczno-gospodarczego i projektowania zagospodarowania przestrzennego regionu.

Rozdział trzeci, przygotowany przez Iwonę Sagan, został poświęcony dorobkowi prof. Bohdana Jałowickiego oraz (w konsekwencji) społecznym aspektom planowania przestrzennego. Jak słusznie wskazuje Autorka, nowatorskie spojrzenie prof. Jałowickiego, w ramach którego na plan pierwszy wysunięto cele społeczne planowania przestrzennego, stało się jednym z wyznaczników zmian, które po 1989 r. określały system wartości planistycznych.

Przemysław Śleszyński w rozdziale czwartym zajął się problematyką aglomeracji i obszarów metropolitalnych oraz jej znaczeniem dla kształtowania systemu osadniczego i przestrzennego zagospodarowania kraju. Autor odwołał się do prac zespołu pod kierunkiem Stanisława Leszczyckiego, delimitacji aglomeracji wielkomiejskich w Polsce autorstwa Kazimierza Dziewońskiego i Leszka Kosińskiego oraz prac Zbigniewa Gontarskiego.

Rozdział piąty autorstwa Barbary Szulczewskiej dotyczy przyrodniczych podstaw planowania przestrzennego i zawiera charakterystykę prac Wiesławy Różyckiej, Romana Andrzejewskiego i Stefana Kozłowskiego. Autorka wyodrębniła następujące zagadnienia: cele i koncepcja opracowania środowiska przyrodniczego sporządzanego na potrzeby podejmowania decyzji planistycznych, warunki konieczne do zachowania i kształtowania zdrowych ekosystemów – w dzisiejszej narracji: zdolnych do dostarczania pożądaných usług ekosystemowych oraz planowanie przestrzenne jako instrument kształtowania środowiska.

W rozdziale szóstym Aleksandra Nowakowska odnosi się do wybranych aspektów dorobku prof. Jerzego Regulskiego. Autorka zwróciła uwagę w szczególności na zagadnienia dotyczące ujęcia podejść normatywnych w planowaniu przestrzennym, charakterystykę konfliktów przestrzennych oraz terytorialne ukierunkowanie polityk rozwoju.

W ostatnim, siódmym rozdziale (autorstwa Macieja Nowaka) skoncentrowano się na prawnym wymiarze planowania przestrzennego. W tym celu odwołano się do dorobku Michała Kuleszy i Waleriana Pańki. Rola prawa w planowaniu przestrzennym wciąż stanowi przedmiot debat. W rozdziale wskazano, że oceny powołanych naukowców, wyrażone w latach 80. w wielu miejscach nie utraciły swojej aktualności. Wszystkie obrazują polską myśl urbanistyczną, wskazując najbardziej interesujące i aktualne jej wymiary.

Teksty zostały napisane według zbliżonego schematu. Zaproponowany schemat sprowadzał się do:

- krótkiej charakterystyki wybranych do rozdziału klasycznych autorów;
- przytoczenia fragmentu lub fragmentów publikacji tych autorów;
- komentarza, odnoszącego przytoczone tezy i poglądy do współczesnej dyskusji.

Niemniej, każdy z autorów, po uzyskaniu informacji na temat powyższych proponowanych wytycznych, doprecyzował we własnym zakresie optymalny sposób ujęcia i prezentacji konkretnego dorobku naukowego. Redaktorzy naukowi podjęli decyzję o pozostawieniu w tym zakresie pewnej swobody. Uzasadnia to specyfika każdego tematu. Dlatego też w monografii występują rozdziały odnoszące się do jednej publikacji, do większej liczby publikacji, jak też szerzej, do wyodrębnionego tematu. To zróżnicowanie w przekonaniu redaktorów pozwoli najlepiej szczegółowo ująć prezentowane w poszczególnych rozdziałach zagadnienia. Rozdziały łączy cel przypomnienia dorobku uznanych autorów Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN oraz odniesienia go do współczesnej dyskusji.